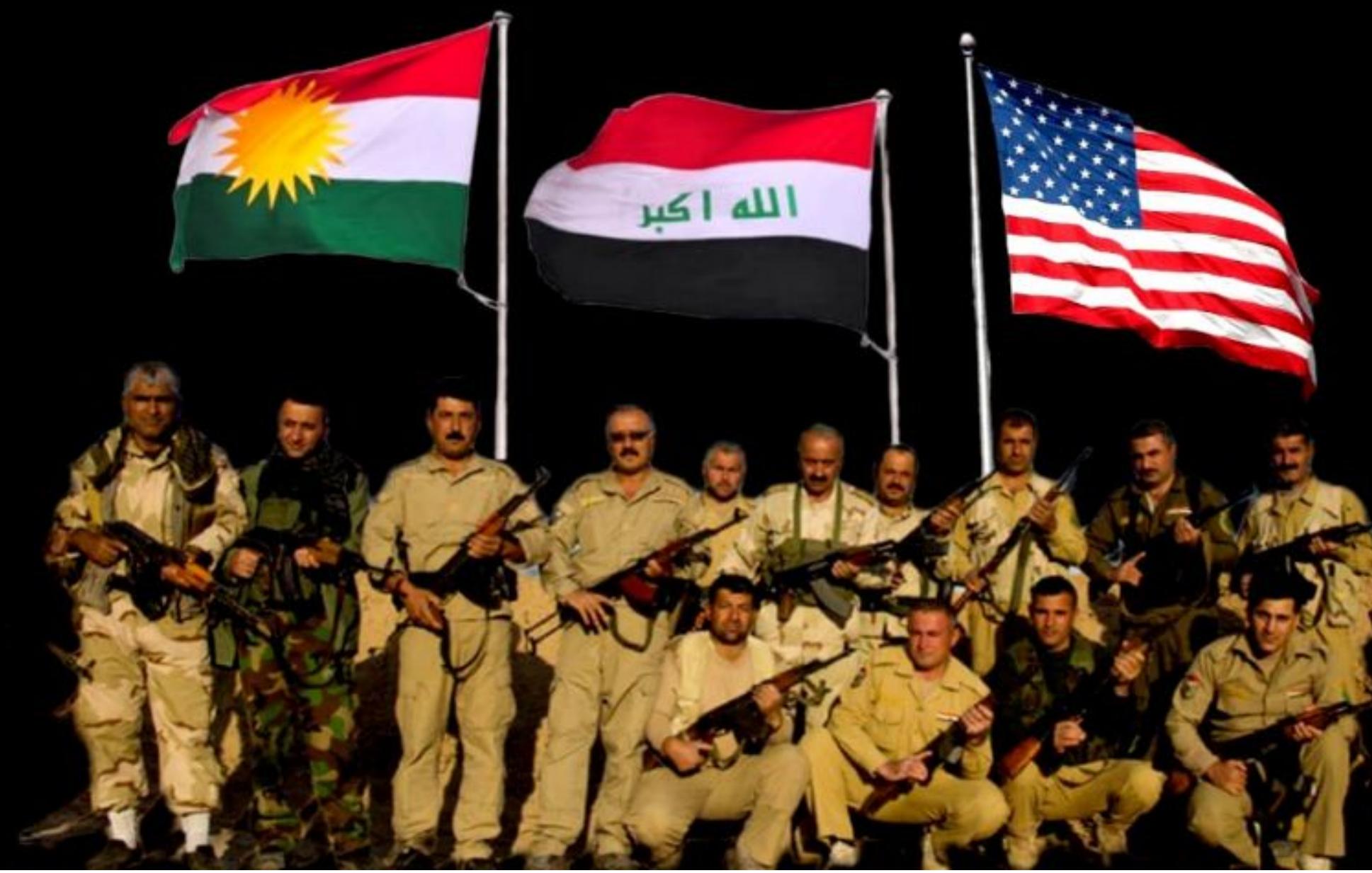

سی پیکدی یا گرتنی کومر و ششم

له دیدگای قورئان و فرموده

ئاماده کردنی

مامۆستائی سماعیل سوسيي

سټ پیکهی ړاکرتنی کومندوشون

لہڈنگلی قورنگان و فرموده

ئاماده کردنی
ماموستا ئیسماعیل سوسیس

پیشەگى

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِي اللَّهُ فَلَا مُضِلٌّ لَهُ، وَمَنْ يَضْلِلُ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ،

موسۇلمانانى بەرپىز و سەنگىن ئەم باس و بابەته كە نوسراوه تەوه و بەشىوهى پەرتۈوک و نامىلکە يەك لەبەر دەستاندا يە برىتىيە لە دوو ئەلقەى (سى پىنگەى راڭىرنى كوفر و سىتمە لە دىدگاي قورئان و فەرمۇودە) كە مامۆستاي بەرپىز إسماعىل سوسيەيى ماوه يەك بەر لە دەستگىر كردى لە مانگى رەمەزاندا پىشكەشى كردووه، ئىمەش ئەم ماوه يە لەبەر گىرنگى باس و بابەته كە ھەستايىن بە نوسىنەوهى.

لە كۆتايدا داوا كارم لە الله تعالى پاداشتى بە خىرى مامۆستا بىداتەوه، وە ئىمەش بپارىزىت لە رپا و گومپايى و ھەوا و ئارەزوو امین.

٢٥/٧/٢٠٢٣

ابو انس الکردى

سٽ پٽگه‌ی راگر تى كوفر و ستم

كوفر و علمانى سه‌ردەم

موسولمانانى بەريز و سەنگىن وەكى وادە و بەلىنمان پىتىان دابۇو ئەو باس و بابەتەمان تەرخان كردووه بۇ حۆكم و برىيارى شەرعى دەربارەي سەرباز و پۆليس و دار و دەستە و پٽگه‌ی راگرتى طاغوت و كافر و ستمكاران، ئايىھ ئەوانە حۆكم و برىيارى شەرعى لە سەريان چىيە؟ لە هى سەردەمى فېرۇھونەوە تا بە سەردەمى ئىمەش دەگات، ئەوانەي ئەو كوفر و ستم و طاغوتىيە را دەگرن كە كۆلەكەن بۇيان و ئەو كوفر و ستمە لەسەر ئەوانەوە وەستاوه، لە وەلامى ئەو پرسىارەدا كە لە خۆمانى دەكەين ئايىھ كافر دەبن يان تەنها تاوان كارىكىن و حۆكمى شەرعى لەسەريان چىيە؟ وەلامەكەي دەدەينەوە بە پشتىوانى الله تعالى بە وردى گويمان بۇ بىگەن بەلكو سود و كەلكى لى وەرگەن.

ئەو دەسەلاتدارە كوفر و ستميانەي كەوا كوفر و ستمە كە دەكەن و دەيچەسپىن بەسەر خەلكى و سىستەمى كوفرى پىادە دەكەن و پەيرەۋى دەكەن بەسەر جەماوهر و خەلكىدا پىويىستى دەكەن و بە ئاگر و ئاسن جارى وايى دەيسەپىن بە سەريانەوە لەسەر شان و مiliان دادەنىن، بە يارمەتى چەند كەس و دەزگايدىك ئەو

کار و ئىشە دەكەن كە پىيگە كانى راڭرتنى ئەو كوفر و ستهمه يە، هەندىيەكىان بە راستەوخۇ پالپىشتى كار و هارىكارن بۇيان وەك دەزگا ئەمنىيەكان و ئاسايىش و پۆلىس و سەربازىيەكان و هەوالگرى و ئەوانەي باجيان بۇ وەردەگرن و بەرپرسن لە سامانەكان بۇيان كۆ دەكەنهوه و بەر پرسى دارايى و ئابورىن و راڭھەياند كارن، هەندىيەكىشىان بە نا راستەوخۇ پالپىشتى كار و هارىكارن بۇيان وەك دەزگا و فەرمانگاكانى تر لهو دەسەلاتانەي كەوا كوفر و ستهم ئەنجام دەدەن و سىستەمه كەيان كوفرييە، جا ئەوانەي بە نا راستەوخۇ پالپىشتى كار و هارىكارن وەك زانايان داييان ناوە بە چەند مەرجىك لە فەرمانگاكان بۇيان هەيە دەۋام بکەن و ئەو شويىنانه بىگرن لە پىناؤ بە دەست ھىتەنەن بىرىۋى ژيانيان، بەلام دەبىت ئەو مەرجانەيان لىرى بىتەجى ئەو كات رېڭىغا دراوه و شەرعى دەبى و حەللاھ بۇيان ئەگەرنا خەتلەر ناكە و ترسناكە پەنا بە الله، خۇ ئەگەر بەشدارىش نەكەن و خۆيان دوور بىگرن رېزق و رېزى بە كەسابەت و هەولۇدانى خۆيان پەيدا بکەن و بەپائەتى تەواو و كولى بکەن ئەوهيان بۇ قيامەتى هەر كەسىك رەنگە چاكتىر و لە پىشتر و ئەولا ترە بەلام ئەگەر بەشدارىشىان كرد لهو فەرمانگا و دەزگايانەي كەوا لهو حکومەت و دەسەلاتانەيە كەوا كوفر و ستهم پەيرەو دەكەن، بە

دلنیاییه وه پییان دهلىین بهو مهراجانه زانایان ریگایان داوه و ئەگەر مهراجە کان
نه يە تە جى ئە و کاتە نابىت بە شدار بىت:

۱- کار كردن و فەرمابنەرى كە سە كە نابىت كارى پىچەوانەى شەرعى لى
بکە ويىته وھ کو کار كردن لە دادگاكان و پارىزەرايەتى كە راستە و خۆ کار
دە كەن بە ياساي دەستكىرى زادەى بىرى مرۆف كە پىچەوانە يە لە گەل شەريعەتى
ئىسلام و ياسا كانى الله تعالى.

۲- نابىت خودى كارە كە پشتىوانى و يارمەتى و سەرخستنى طاغوت و
ستەمكارانى تىدا بىت لە سەتم و كوفر و طاغوتى كە يان چونكە الله تعالى لە
چەندىن ئايەتى قورئانى پىرۇز باسى ئەوهى كردووه پشتىگىرى كردن و سەرخستن
و لە گەلدا بۇنى كەسى طاغوت و كافر و بى دين و سەمكار ئەوه ئە و كات
لە وانت دە كا و وھ کو ئە و حسابت بۇ دە كريت وھ کو الله تعالى فەرمۇويەتى: ﴿يَا

أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَحْذِّرُوا إِلَيْهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْۚ﴾ (سورة المائدة : ۵۱) واتە: نابىت دۆست بن و پشتىوانى

كار بن لە گەل ئە و كەسانەى كەوا كافرن لە جولە كە و نە سرانيە كان و لە كافر و
موشىكە كان و لە هەلگە راوه كانيش، هەر يەك لە ئىۋە پشتىوانيان بى و

پشتگیریان لى بکات و له گهلىاندابى ئهوه لهوان حیساب دهبىت و وه کو ئهوان
کافر و بى بپوا دهبىت، ئه گهر سته مكارىش بن سته مكار دهبىت.

۳-نابىت کاره که قەدەغەيى لى كرابىت به دەقى شەرعى وەکو پۆلیسایەتى و
عەريفايدى و بەرسىيارىدەتى دارايى و ئابورى و پاراستنى ئابورى دارايى بۆ کوفر
و سىستەمە دەسەلاتدارە طاغوت و کافر و سته مكارە كان، هەر وەکو له فەرمۇودە
ھاتووه کە پىغەمبەر (عَلِيٰ وَسَلَّمَ) قەدەغەيى كردووه ئه گهر دەسەلاتدارانىڭ
موسۇلمانىش بۇوبن بەلام گوناھكار بۇوبن و تاوانىان ئەنجام دابى و سەد له سەد
حوكىمى الله ييان جىيەجى نە كردى سته مكار بن فەرمۇويەتى لهو دەزگا و لهو
دەسەلاتە مەبنە عەريف عەريف واتە چەند كەسىكت له بەردەست دايىت
لە بەرژەوەندى ئەو دەسەلات و دەسەلاتدارەدا کار و ئىش بىكەيت و بەرسى يىت
وە مەبنە پۆليس بۆيان و مەبنە جابى پارەيان بۆ كۆ بىكەنه و مەبنە خازىنيش
واتە بىنە ھەلگرى گەنجىنە كانيان و بەر پرسى گەنجىنە كانيان واتە مەبنە وەزىر و
راۋىئىز کار و جاسوس و بەرسى و موختار و ئەوانە هەر ھەمۇوى دەگرىتەوە.

۴-بەھىز كردى خراپە و خراپە كارىيە كانى خراپە كاران و کوفر و سته مى ئەو
دەسەلاتدارە لى نە كەھۋىتەوە كە کافر و بى بپوايە، يارمەتى دەربىت له خراپە

و خراپه کاریه که دا چونکه الله تعالی فه رموویه تی: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ

وَالْتَّقْوَىٰ ۝ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدُوانِ ۝﴾ (سورة المائدة: ٢) واته: کۆمه کی

یه کتری بکەن له سەر چاکە و پاریزگاری وە کۆمه کی يە کتر مە کەن له سەر تاوان

و دەست دریزى.

جا ئەگەر لە فەرمانگە يە کى خزمە تگۈزارى و تەندروستى بەرە چاوا كردنى ئە و

مەرجانە لە را بردۇو گوترا كە زانايان دىاريان كردووه تو دەۋامت كرد و

بەشدار بۇوي ئە وە دروست و رېڭىڭا پىدرابە، ئەگەر تەواو بشېچرىي و ئە و رېزق و

رۇزىيە لە رېڭىايە کى تر بە دەست بىئىن وە كۆ گوتمان خۆت يە كلا بکەيتە وە بۇ

الله تعالى ئە وە بە راستى باشتىر و پاریزكارى ترە.

جا دىئىنە سەر ئەوانە لى كە بە راستە و خۆ بەشدارن لە يارمە تىدان و پالپىشى كردنى

كوفر و سته مى طاغوت و كافر و سته مكاران پىڭە و ئەستوندە لى راڭرىايە تىان،

حوكىم و بېيارى شەرعى سەرۇ كە كەيان دەيانگرىيە وە كە ئەگەر كوفربى ئەوانىش

كافر دەبن ئەگەريش تەنيا سته مبى و دووربى لە كوفر تەنها تاوانى سته م كارى

دەيانگرىيە وە چونكە الله تعالى فه رموویه تی:

﴿وَلَا تَرْكُنُوا بِإِلَيِّ الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمْسَكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أُولَئِآءِ ثُمَّ لَا تُنْصَرُون﴾ (سورة هود: ۱۱۳) واته: پال مهدهن بهوانهوه که

سته میان کرد و ووه چونکه دوو چاری ئاگری دۆزەخ دەبن و بىچگە له الله هىچ

پشتيوانىكتان نابى پاشانيش يارمه تى نادرىن.

لېرەوه زانايان گوتويانه ئەو ئايەتە قەدەغەي دوو جۆرمانلى دەكات و دوو جۆر

کەسمان پى نيشان دەدات له دەسەلاتداران يان تەنها سته مكارن و سته مەکە يان

نەگەشتەنە پلهى كوفر و شيركەوه يان كوفر و شيركىشيان هەيء، جا ئەگەر

مەيلت كرد به لاي ئەوانەي كەوا تەنها سته مكار بۇون و كوفريان نەكرد بۇو

تۈوشى نەبۇوبن تەنها گوناھبار دەبى و هاوبەش دەبىت له سته مەکە يان بەلام كافر

نابىت، بەلام ئەگەر هاتۇوه كەسە كە كوفرى دەكىد و سته مىشى دەكىد و مەيلت

ھەبۇو بۇ لايىن و بەلام ئەواندا چويەوه ئەوه ئەوه كاتە به دلىيەيەوه لە

كوفره كەشيان بەشدار دەبى و له شيرك و هاوبەشىيە كەشيان بەشدار دەبى و

پىيەوه كافر دەبىت.

كەواته با كورتە پوختى راي زانايان و بەلگە كانيان بلىين دەربارەي سەرباز و

رپاۋىڭار و پۆليس و چەتەكانى دەسەلاتدارانى كوفر و ستهم و فيرعەون و

فیرعهون سیفه ته کان، لیزهدا ده مانه ویت بلیین هیچ گومانمان لهوهدا نیه (دار و دهسته و دهزگا راگره کان و سهرباز و پولیس و راگه یاند کاران و کو که رهوهی پاره و سامان و باج و هرگر بؤیان... هتد) به رهایی پیان ده گوتريت کافر و هاوبهش برپیار دهه بهلام به دیاریکردن و تهعین زانایان را جیاوازن بهو شیوازه داهاتو.

رای زانایان دهربارهی دار و دهسته و دهزگا راگره کان و سهرباز و

پولیس و راگه یاند کاران و کو که رهوهی پاره و سامان و

باج و هرگر بؤیان

۱- کومه لیک له زانایانی جیگای متمانه فه رمو ویانه به رهایی و موتلہ قی پیان ده لیین کافر بهلام به تهعین و دیاریکراوی لیان ورد ده بینه وه بزانین هیچ قه ده غه و مانیعیکی کافر کردنیان لی نایه ته جی، جا ئه گهر قه ده غه یه کیان لی هاته جی ئه وه ئه و کاته پیان ناگوتري کافر و کافریان ناکهین، ئه گهر هیچ مانیع و

قهدهغه يه کي کافر کردنيان لى نههاتهجى ئهوه به کافريان دهزانين به دياريكراوى و به تهعين كردن.

۲-کۆمهلىكى تر له زانايان ئهوه راو بۆچونيانه دهلىن مادام له داموو دهزگا ئهمنى و سەربازيه کانن و بهو شىوه يه پىگەي راگرتنى ئهو كوفر و ستهمن ئهوه هەموويان راگرى كوفر و طاغوتىه کەن و به دياريكراوى و تهعين پىيان دەگوترى کافر و له ئىسلام دەر دەچن.

جا کۆمهلى يه کەم کە دهلىن به گشتى و رەھايى بېيارى کوفريان بەسەردا دەدرىت و به تهعين و دياريكردن پىيان نا گوترى، دهلىن لەبەر ئهوهى با بزانين قەدهغه و مانيعه کانى کافر بونيان لى هاتوهتهجى کە کافر نەكرين پىيەوه يانه نا، جا دىين ئهو قەدهغه و مانيغانه لەسەر راو بۆچونى ئهو زانايانه لەسەرى دەرۋىن و دياريان دەكەين.

دریژه‌ی را و بوجونى زانايانى گۆمەلى يەكەم و ئەم مانيعانەي كە

ئەي هىننەوە بۆ گافر نەكىرىدىنى ئەم سىن پىيگەي كە ناومان ھىنان

۱-(مانع الاكراه) واتە قەدەغەي نا چاركىرىدۇ: لە ھەندىك سىستەم و دەسەلاتى كوفرى بە زۆرە ملى خەلکى ناچار دەكىرىت بۆ سەربازايەتى و بەشدارىكىرىدۇ لە دامۇ دەزگا سەربازى و ئەمنى و ئاسايشيانەي كەوا ئەم دەسەلات و كوفريانە پىيوه دەپارىزىرەن، كە جارى وا ھەيە خەلکە كە ناتوانى لە دەسەلاتە كە رابکات و سىستەمه كوفرييە كە دژ و دوژمنە بە ئىسلام و الله تعالى و قورئان و پىغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) ئەم لېيان بەرييە و رقى لى يانە بەلام ناچار كراوه بە سەربازى كىرىدۇ بۆيان، ئەوهش دەبىت مەرجە كانى ئىكراھى شەرعى لى بىتەجى كە زانايان داييان ناوه كە مەرجە كان بە كورتى و پوختى برىتىن لە:

۱-كەسە كە ناچارى دەكات دەسەلاتى هەبىت كە ھەرپەشە كەي لى دەكات جىئىبەجىي بکات ئەگەر بە قسەي نەكات.

۲-ھەرپەشەي كوشتن يان لە دەستدانى ئەندامىيەكى يان ئەشكەنجهدان و زيندانى زۆر و دوور و درىز يان ناموس بىردىنى لى بکات.

۳-مۇلەتى را كردن و دەرباز بۇونى نەبىت لە دەستىدا.

۴-ئەو كاتەرى ھەپەشەكەنلىقى جىئەجى بکات و
ھەپەشەكەشى ئەوه نەبىت كە لهەوە بېھەپەشە كەسىكى تر داواى ئەوهىلىقى
بکات كەسىكى تر بکۈزۈت و له ناوى بىات و يان ناموسى بىات، و لله أعلم.

الله تعالى فەرمۇويەتى:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْهُ بَعْدِ إِيمَنِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْإِيمَنِ﴾

(سورة النحل : ۱۰۶) واتە: ھەركەسىك پاش بىرلا ھىنانى به الله، كافر و بى باوھر

بىتەوە، بىگومان سزايى توند دەدرى و، دەكەۋىتە بەر قار و توورەبىي الله مەگەر
كەسىك زۆرى لى كرابى و، لهو كاتەيشدا دلىبابى بهئiman، وەك (عەممەرى
كۈرى ياسىر) الله لىيان خۆش بىت. (ئىبن عەباس) دەلىت: موشريكە كان ئازار و
ئەشكەنجهى (عەممەر) يان زۆردا، بەرادەيدەك گەيشتە حالتىك لە ژىر سزادا تىا
بچىت، ئەوسا لەبەر نا چارىي و بەدىلىكى پى لە ئىمانەوە ئەوانى رازىي كرد، جا بۇ
دوايى هاتە لاي پىغەمبەرى الله (صلى الله علیه وسلم) كارەساتەكەنلىقى گىزرايەوە، ئەو يىش
فەرمۇوى: لهو كاتەدا دلت چۈن بۇ؟ (عەممەر) گوتى: دلىا بۇوم بهئiman:

فهromoوی: دهسا ئەگەر ئەم جارەش ئەو حالەتە دووبارە بۇويھو، تۆیش جاران
چىت گوتبوو بىلّىھو.

وھ پىغەمبەرى پىشەواش (صلی اللہ علیہ وسلم) فهromoویھتى: (إِنَّ اللَّهَ قَدْ تَجَوَّزَ عَنِ الْخَطَا
وَالنُّسِيَانِ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ) سنن ابن ماجه (ژ : ٢٠٤٣ - ٢٠٤٤ - ٢٠٤٥) واتە:
بەپاستى الله تعالى لەسەر ئومەتكەھى ھەلە و لەبىر چوونەوهى لاداوه و حىسابى
لەگەل ناکات وھ بە زۆرە ملى و ناچارىش لەسەرى حىسابى لەگەل ناکات ئەگەر
كار و ھەلەيەك و گوناھىنلىكى ئەنجامدا.

جا ئەوھ ئەو كەسانە ناگریتەوھ بەپىزىان كە بە دل و خوشى خۆيان بەبى نا چارى
و زۆرە ملى كردن بەشدار دەبن لە دەزگا ئەمنى و ئاسايىش و سەربازىيەكان و
دەبنە ئەندام تىيدا، جا ئەوانە بە دلىيەيەوھ بە كۆ دەنگى زانايان بە ديارى كراوى
و تەعىنى كافر دەكرين و بە كافر دادەنرين و قەدەغە و مانىعى (الاكراب)
نايانگریتەوھ چونكە بە دلى خۆيان بەشدار بۇون خۆيان ويستويانە و ھەليان
بىزادووھ، ئەۋەش كە ھەرييەك لەو مەرجانەي ئىكراھەكەى لى نايەتەجى بە
دللىيەوھ ئەۋىش بە ديارى كراوى كافر دەبى ئەگەر بەشدارى بکات لەو دەزگا
و لەو شويتانا و بىيىتە سەرباز و ئەندام تىيدا بۆ كوفر و سىتم و سىستەمى كوفرى

و فیرعهونیهت و فیرعهون سیفه ته کان، جا که واته له پیناو مه عاش و بژیوی ژیان و بهو بیانوانه و یان دایکم یان باوکم داوای لئی کردم یان له بهر خاتری فلان و یان بۆ ئه وهی که وا بژیم ئهی چیکه م ئه وانه هه مووی ئه گه ر که سه که له و پیناوانهدا به شداری کرد به ته عینی و دیاری کراوی زانایان به کو ده نگی ده لین کافر ده بیت.

۲ - (مانع الجهل والتاویل) واته قهده غه و بیانووی نه زانین و ته ئویل کردن: جا بۆ تاک و گشتی خه لکی نه زانین له دوو لاوه بۆیان دیت واته هه ر که سیک که توشی نه زانین ده بیت یان به گشتی خه لکی عه وام که توشی نه زانین ده بن له دوو لاوه بۆیان دیت له و باس و بابهت و بوارهدا، ههندیک جار داموو ده زگا کان ئه وانهی سه ریازی و ئه منی و ئاسایشن ریگا ناگرن به ئهندامه کانیان که ههندیک له دروشمه کانی ئاینی وه کو نویز و رۆژو گرتن و قورئان خویتندن و زکر کردن ئه نجام بدهن و بیکه ن که گاریگه ری نه بیت له سه ر سیاست و ده سه لاته کوفری و بیدینیه که یان جا خه لکی گشتی وا گومان ده بن ئه و ده سه لاته موسولمان و شه رعییه و کافر و بی دین نیه ده لین ئهی ئه وه نیه ریگا ده دات نویز بکهین ئهی ئه وه نیه ریگا ده دات رۆژوو بگرین ئهی ئه وه نیه ده هیلن قورئان بخویتین

بهوه فیلیان لى ده کریت و ئهو گومانانه ده بهن نازان ئهو دهزگا و جىڭيائانه تنهها بهوهندە بېيار نادريت كە موسولمانن و هەر بە ڪافرى دەمىننەوە، جارى واش
ھەيە لە ropyى ئهو نەزانىنە كە يان توش دەبىت كە ھەندىك لە مىزەر بەسەرە
جوبە لە بەرەكان يان بانگخوازان يان ئەوانەي تەنانەت پاشکۆي ئىسلامىشيان بە¹
خۆيائەوە لەكەندۇوو وە لە تاقم و كۆمەل و فيرقە كانى پىچەوانە لەگەل ئەھلى
تەوحيد و ئەھلى سونە و جەماعە بە خەلکى دەلىن و فيلى ئەۋەيان لى دەكەن
دەلىن ئهو دەسەلاتە و دەسەلاتدارانە موسولمانن وە ئەمیرمانن گەورەمانن ئەگەر
گۇناھ و تاوان و سىتم و گەندەلىشيان ھەبىت ناچنە بازنى كوفرەوە، جا خەلکى
بېروا دەكات پىيان و بە موسولمانيان دادەنلىن و بەشدار دەبن لەم دامۇ دهزگايائە
و دەخزىنە ناوى پىغەمبەر (صلى الله علية وسلم) لەبەر ئەۋەيە كە لە سونەندا ھاتووە
دەفرمۇويت: (انما اخوف ما اخاف عليكم الأئمة المضلین) واتە: ئەۋەي لە²
ھەموو شىيىك زياتر لەسەر ئومەتە كەم لىيى دەترىسىم ئهو پىشەوايانەن كەوا پىشى
خەلکيان گرتۇوە و پىشيان كەوتۇون و بانگخوازان يان بە حىسابى خۆيان خەلکى
ھۆشىار و ئاگادار دەكەنەوە خۆيان گومرەن و خەلکىش گومرا دەكەن، جا ئهو
بيانوو و مانىعەي نەزانىن بۇ ئهو دهزگا و دەسەلاتانە نىيە كە بە ئاشكرا دژايەتى

ئائىنى ئىسلام دەكەن يان ئەندامەكانيان لە دروشىمەكانى ئىسلام قەدەغە دەكەن زۆرىك لەو داموو دەزگاييانه لەو سەردىھمانەي خۆشمان بەر پرسەكان دەلىن ئەگەر نويىز دەكەي مەبە ئەندام لە لاي ئىمە ئەگەر دروشىمى ئىسلام ئەنجام دەدەي يان ئەگەر قورئان دەخويىت يان ئەگەر پېشت ھەبىت يان ئەگەر سەمیلت قوت كردىبىت يان يان يان...! ئەوانە ھەمووى يان تەنانەت ھەندىك جار بۇمان گىپەراوه يە لەو ولاٽانەي كە كاتىك ھەبووھ حوكىمى ئىسلامى لى كراوه و لە ولاٽەكەي خۆشمان داواي ئەوهيان لى دەكەيت دەبىت عائىلە و خىزان و ھاو سەره كانىشيان خۆ داپۇش نەبن بە پۇشاكى شەرعى ئەگەرنا لىيان قبول ناكەن و لى ناگەرپىن بچنە رېزەكانيان و بىنە ئەندام لەگەلىان، جا ئەو دەزگا و شويىنانە ئەگەر پېتگاي دروشىمەكانياندا ئەو بىانووھ ھەندىك لە زانايان بۇيان دەھىينەوە ئەگەر پېتگاي دروشىمەكانيان نەداو بە ئاشكرا دژايەتى دين و دروشىمەكانيان دەكەد و گەمه و گالتە و گەپيان پى دەكەد ئەوه ئەو بىانووهيان بۇ نىيە ھەر يەك بەشدار بى و بىتىھ ئەندام لەۋى بە تەعىنهن و ديارىكراوى بە كۆ دەنگى زانايه كان كافر دەبىت و لە ئىسلام دەر دەچىت، جا كەواتە خالىكى تر ئەگەر نەيدەزانى و تەئوپلى دەكەد لە دواي ئەوهى حوجەي لەسەر كراو بۇي پۈونكراوه ئەو كاتە

ئەگەر ھەر بەمیتىھە و بەشدارى بکات دىسانەوە ئەو بیانوھى بە دەست نامیتىت و
کافر دەبىت لەسەر رەئى ئەو زانايانەش كە دەلین ئەو بیانوھى بۇ ھەيە، جا لە بار
و زروفىتكى وە كو ئەمپۇ ئەگەر لىيى وردىنەوە لە زۆربەي ولاتان بە تايىھەتى هى
خۆشمان ئەو بیانووه هيچى بۇ نەماوهتەوە و نابىتە جىڭگاي ئەوهى كەوا بە بیانوو
بىگىرىت لەسەر راي ئەو زانايانەش چونكە بە چەندىن خالى و مەناطى ترى
كوفرى ئا ئەوانە كافر دەبن بەوهى كەوا پشتگىرى دەسەلات و بەرهى كوفر
دەكەن لە دژى موسولمانان و الله بەيە كىگران لە ھەموو شوين و جىڭگايەكان وە
لە بنەرەتدا بە ئاشكرا ئەو دەسەلات و داموو دەزگايانە دەمەزراون بۇ ئەوه، بلاوى
دەكەنهو بەبى شەرم و ترسىش كەوا دژن بە ئىسلام و دوژمن بەرامبەر بە
موسولمانانى الله بەيە كىگر ھەولى ئەوه دەدەن ئەشكەنجهيان بەدەن بیانگرن يان لە
ناويان بېن و بیانكۈژن ئاو كاتە بەو مەناط و حوكىمە كوفريانەش كافر دەبن و
ئەو بیانووه نايان گرىتىھە.

۳-جارى وايە ئەو دەزگا و شويتانە خەلکاتىك دەچنە ناوى و دەبنە سەرباز و
ئەندام تىيدا بۇ كار كردن لە بەرۋەندى ئىسلام و موسولمانان و الله بەيە كىگران
يان بە نيازى زيان گەياندىن و لەناويردى ئەندام و كەسە طاغوت و كافرەكان: جا

ئهوه له لاي زانيان به چهند مهرجيڭ دروسته موسولمان بچىتە ناو ئهودامو ده زگا و شويىنانه كە دەسەلاتى كوفر و سته مىشە له رېزە كانيان بىتە ئەندام، كە مەرجە كان برىتىن له:

١- دەبىت كەسىك له زانيان يان له سەركىدە موسولمانان ھەبىت و راي سپاردىت بۇ ئهوداره.

٢- دامەزراوبىت له سەر بىر و بىر و متمانه پىكراو بىت له نەھىنى پارىزى و چالاک بىت له كاره كانى.

٣- زيانيانلى بىدات به كوشتنيان يان به زانياريدان دەربارە كار و پىلانە كان له دژى موسولمانان و الله بەيە كىگران وە بەرگرى كار بىت له موسولمانان و چەوساوان.

جا ئەگەر ئاوا بۇو بە بەلگەي ئهوهى كە پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) حوزەيفەي نارده ناو لەشكى قورپەيشىيە كان له رۇزانى كۆتايى جەنگى خەندەق و ئەحزاب كە ھەوالى بۇ بىنیت له لاي ئەبو سوfigan و لەشكى كافره كان ئايى چى دەكەن دژ بە پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ھەوالى بۇ بگۈازىتە وە پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) رېڭايىدا بچىتە ناويان، وە له پاشان ناردنى عەبدوللاي كورپى ئونەيس بۇ له ناو بردنى سەر لەشكى

کافره کان که له شکر کیشیان کردبوو ده یانویست هیّرش بکنه سهر شاری پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) مه دینه تاوه کو خالید بکوژیت چووه ریزه کانیان، له سهر داواي پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) عه بدولای کورپی ئونه يس خۆی به کافر و بى برووا نیشاندا و له کوتاییه که دا خالیدی سه ربپی و سه ره کهی بۆ پیغه مبهر هینایه و (صلی الله علیه وسلم)، و ه له پاشان ناردنی مه حمه دی کورپی مه سله مه بۆ کوشتنی که عبی کورپی ئه شرف و ئه و رو داوانه، و ه مانه و هی قهیرۆزی ده يله می له ناو له شکری ابو اسود العنی و کاتیک که وا خەلکه که زۆربەی هەلگەرانه و له يەمەنە و هەو بەو ئه و ماوه يه تاوه کو ابو اسود بکوژیت و خۆی وا نیشاندا که بروای هەي به اسود العنی و ئه و يش موسولمان نه ماوه له کوتاییه که يدا ابو اسود ى کوشت و ئه و هش له لایه ن پیغه مبهر و (صلی الله علیه وسلم) دان به کار و ئىشە که يدا نراو تیکرای سه حابیه کان ئه و کات پیی رازی بۇون و پیی دل خۆش بۇون.

ئه و رو داوانه به سە حىحى له سيره و هاتووه و باسکراوه بەلگەن له سهر ئه و هی که دروسته به و مەرجانە لە پیشتر گوتمان زانايان ئاماژە يان پى کردووه کە سیک بچىتە ناو ئه و داموو دەزگایانە و له ریزى ئه و اندا بىت و ئه و کاتە بتوانیت سود و

که لک و قازانچ به ئىسلام و موسوٽمانان بگەيەنیت و زەرەر و زيانىش به كافر و طاغوتە كان بگەيەنیت.

جا زانايان كۆ دەنگن سەبارەت به ئەندام و پله بەرزە سەختەكانى سەربازى و دەزگا ئەمنىھە كان كە ئەوان بە ديارىكراوى و بە تەعىنى كافرن و لە ئىسلام دەرچوون، ئەوهى گۇتراوه تەنها بۇ ئەوانەيە كە پله يەكى نزميان ھەيە و رۆلىكى گەورەيان نىيە ئەو بىانوانەيان بۇ دەھىندرىتەوە ھەتا حوجەيان لەسەر دەكرىت، كەواتە ئەوانەي بە فەرمانى سەركىرە يان بە فەتواي زانايه كى مەتمانەي موسوٽمانانىش بە مەرجە كانەوە لە ناويان مابىتەوە لە پله بەرز و گەورەكانىش بىت ئەو حوكىمە نايگەرىتەوە بە رەھايى و لە رپالەتدا كافر دەكرىت بەلام لە راستىدا ئەو موسوٽمانە لە بەينى خۆى و الله تعالى بۇ قيامەت لەسەر نىيە تەكەى خۆى زىندوو دەكرىتەوە ئەگەر موسوٽمانانىش لە كاتى شەپ و جەنگدا پىيى را گەيشتن و نەيان ناسى لەناويان برد و كوشتىيان ھىچيان لەسەر نىيە و هەر ئەوه بېرىارى شەرعىيە، وە كۆ دەنگى موسوٽمانان و زانايان لەسەر ئەوانەيە كە جەنگ و شەپيان لە دژ دەكرىت ئەگەر ئەو بىانوانەشيان ھەبىت و ئەو مانىع و قەدەغانەشيان ھەبىت وە كو بەرهىيە كى كوفرى بە گشتى تەماشا دەكرىن و حوكىمە كانى جەنگ و

جیهاد سیان له گهـل جـیـهـجـی دـهـکـرـیـتـ، وـهـ ئـهـوـ ئـهـنـدـامـ وـ سـهـرـبـازـهـیـ بـیـانـوـهـ کـانـیـشـ
دهـیـگـرـیـتـهـوـ زـانـایـانـ گـوـتوـیـانـ نـایـیـتـ بـهـ هـیـچـ شـیـوـهـ وـ شـیـوـازـیـکـ بـجـهـنـگـیـتـ لـهـ دـزـیـ
موـسـوـلـمـانـانـ هـهـرـ کـاتـیـکـ نـاـچـارـ کـراـ بـوـ بـرـدـنـیـ جـهـنـگـ وـ شـهـرـهـ کـانـیـ دـزـ بـهـ
موـسـوـلـمـانـانـ وـ اللـهـ بـهـ یـهـ کـگـرـانـ ئـهـ گـهـرـ بـهـشـدـارـیـ بـکـاتـ ئـهـوـ کـاتـهـ دـهـبـیـتـ چـهـ کـهـ کـهـیـ
بـشـکـیـنـیـ وـ واـیـ لـیـ بـکـاتـ کـهـ بـهـ کـارـ نـهـیـهـتـ وـهـ بـهـ هـیـچـ نـهـوـعـ وـ شـیـوـازـیـکـ بـوـیـ نـیـیـهـ
تهـقـهـ بـکـاتـ رـوـوـهـ وـ موـسـوـلـمـانـهـ کـانـ وـ شـمـشـیـرـ وـ چـهـ کـهـ کـهـیـ بـهـ کـارـ بـیـنـیـتـ، زـانـایـانـ
فـهـرـمـوـوـیـانـ باـ ئـهـوـ بـکـوـژـرـیـتـ چـ بـهـ دـهـسـتـیـ موـسـوـلـمـانـانـ چـ بـهـ دـهـسـتـیـ هـاوـرـیـکـانـیـ
خـوـیـ لـهـ سـهـرـبـازـهـ کـافـرـ وـ بـیـ دـینـهـ کـانـ کـهـ لـیـ قـاـیـلـ نـهـبـنـ وـ قـبـوـلـ نـهـکـهـنـ ئـهـوـهـیـ
کـهـواـ دـهـیـکـاتـ.

ئیستاش ھەندىك لە فەتواو وتهى زانايان

لەو بارەيمەوە دەخەينە بەر دەستتان:

۱- ئىيىن تىميىه -رحمه الله- دەفەرمۇويت: (وقد يقاتلون وفيهم مؤمن بكتم إيمانه
يشهد القتال معهم ولا يمكنه الهجرة ، وهو مكره على القتال ، ويعيث: يوم
القيمة على نيته ، كما في الصحيح عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال : يغزو
جيش هذا البيت ، فيما هم بيداء من الأرض إذ خسف بهم ، فقيل : يا رسول

الله ! وفيهم المكره ، قال : يبعثون على نياتهم) واته ئهوانهی کهوا شه‌ر و جهنگ ده‌کهن و بپروا داریشیان له‌گهـل دایه بپروا داره که ئیمانه کهـی خـوی شاردوهـتهـوه و بهـشـدار دهـبـیـت لـهـ شـهـرـ وـ جـهـنـگـهـ کـهـ لـهـ گـهـلـ ئـهـوانـ وـهـ نـهـیـ توـانـیـوـهـ کـوـچـ وـ هـیـجـرـهـتـ بـکـاتـ،ـ وـهـ نـاـچـارـ کـراـوـهـ وـ مـوـکـرـهـهـ بـهـ مـهـرـجـهـ شـهـرـعـیـهـ کـانـ لـهـسـهـرـ دـژـایـهـتـیـ وـ جـهـنـگـ کـرـدـنـ لـهـ دـژـیـ مـوـسـلـمـانـانـ،ـ ئـهـوـهـ لـهـسـهـرـ نـیـهـتـهـ کـهـیـ خـوـیـ لـهـ قـیـامـهـتـداـ زـینـدوـ دـهـکـرـیـتـهـوـهـ،ـ هـهـرـ وـهـ کـوـ لـهـ فـهـرـمـوـودـهـیـ صـهـحـیـحـ لـهـ پـیـغـهـمـبـهـرـهـوـهـ (ـعـلـیـهـوـسـلـمـ)ـ هـاـتـوـهـ فـهـرـمـوـوـیـهـتـیـ:ـ لـهـشـکـرـ وـ جـهـیـشـیـکـ دـیـتـ بـهـرـهـوـ کـعـبـةـ اللـهـ بـوـ ئـهـوـهـیـ دـاـگـیرـیـ بـکـاتـ،ـ لـهـ بـهـیـداـ لـهـ شـوـیـتـیـکـ لـهـ سـهـحـرـاوـ چـوـلـهـوـانـیـ پـیـشـ ئـهـوـهـیـ بـگـاتـهـ مـهـکـهـ وـ کـعـبـةـ اللـهـ لـهـ زـهـوـیدـاـ رـوـدـهـچـنـ وـ خـهـسـفـ دـهـبـنـ،ـ گـوـتـیـانـ:ـ ئـهـیـ پـیـغـهـمـبـهـرـیـ اللـهـ (ـعـلـیـهـوـسـلـمـ)ـ !ـ کـهـسـهـ نـاـچـارـ وـ زـوـرـ لـیـ کـراـوـهـکـهـشـیـانـ لـهـ گـهـلـ دـایـهـ،ـ فـهـرـمـوـوـیـ بـهـلـیـ ئـهـوـانـ لـهـسـهـرـ نـیـهـتـیـ خـوـیـانـ زـینـدوـ دـهـبـنـهـوـهـ کـهـ خـهـسـفـ دـهـبـنـ لـهـ گـهـلـ ئـهـوـانـ لـهـ دـوـنـیـادـاـ بـهـلـامـ لـهـ قـیـامـهـتـداـ اللـهـ تـعـالـیـ لـهـسـهـرـ نـیـهـتـیـ خـوـیـانـ زـینـدوـیـانـ دـهـکـاتـهـوـهـ،ـ (ـوـهـذـاـ فـیـ ظـاهـرـ الـأـمـرـ وـإـنـ قـتـلـ وـحـکـمـ عـلـیـ الـكـفـارـ فـالـلـهـ يـبـعـثـهـ عـلـیـ نـیـتـهـ)ـ ئـیـنـ تـیـمـیـهـ دـهـفـهـرـمـوـوـیـتـ ئـهـگـهـرـ لـهـ رـوـالـهـتـداـ بـشـکـوـژـرـیـ وـ حـوـکـمـ وـ بـرـیـارـیـ ئـهـوـهـیـ بـهـسـهـرـداـ بـدـرـیـ کـهـ بـهـسـهـرـ کـافـرـانـداـ دـهـدـرـیـتـ بـهـلـامـ اللـهـ تـعـالـیـ لـهـ قـیـامـهـتـداـ لـهـسـهـرـ

نيه‌تى خۆى زيندووی دەكاتەوه، (كما أَنَّ الْمُنَافِقِينَ مَنَا بِحُكْمٍ لَّهُمْ فِي الظَّاهِرِ
بِحُكْمِ الْإِسْلَامِ وَيَعْثُونَ عَلَىٰ نِيَاطِهِمْ) هەر وەكى مونافق و دوو رووھە كان كە لە نىو
ئىمە موسولماناندا لە ظاھير و پواھە تدا حوكى ئىسلام و موسولمانىتىان بەسەر دا
دەدرى لە قيامە تدا لەسەر نيه‌تى ناو دلى مونافقا يەتى و كافرا يەتىان زيندوو
دەكرىتەوه. (وَالْجَزَاءُ الْقِيَامَةُ عَلَىٰ مَا فِي الْقُلُوبِ لَا عَلَىٰ مَجْرِ الظَّوَاهِرِ) جا لە
قيامە تدا سزاو تۆلە و پاداشتە كان لەسەر ئەوهىيە كە لەناو دلى چى ھەيە نەك
ته‌نها لەسەر ئەوهىيەت لە پواھە تدا چى بۇوه، (وَلَهُذَا رُوِيَ أَنَّ عَبَّاسَ قَالَ : يَا
رَسُولَ اللَّهِ ! كَنْتُ مُكْرِهًّا .) جا لەبەر ئەوهىي گىرپىراوەيە عەباسى مامى پىغەمبەر
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لە جەنگى بەدر كە لە پىغەمبەر ئەويشىيە كان ھاتبووه سەر موسولمانان
گىراو دىلکرا ئەو كاتە گوتى: ئەي پىغەمبەرى الله (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ! من ناچار بۇوم و
زۇرم لېڭراوه. (قَالَ : « أَمَا ظَاهِرُكَ فَكَانَ عَلَيْنَا ، وَأَمَا سَرِيرُكَ فَإِلَى اللَّهِ »)
پىغەمبەر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لە وەلاميدا فەرمۇسى: پواھەت و ظاھيرىيە كەت لە ئىمە ديارە
كە لە گەل لەشكى كافرانى ئەي عەباس، ئەوهەت لەسەر ئىمەيە و ئىمە ئەوهەت
لەسەر بېرىار دەدەين نەھىئىيە كەت و ناو دلت دەگەپىتەوه بۇ لاي الله تعالى. لە

مجموع الفتاوى (١٩ / ٢٢٤ - ٢٢٥) و ه له منهاج السنة (١٢١ / ٥) ئه و

و تهی ئىين تىيمىه هاتووه.

و ه له و ته يەكى تردا ئىين تىيمىه له مجموع الفتاوى (١٩ / ٥٢٩) فەرمۇويەتى: (فلا

رېب أن هذا يجب عليه إذا أكره على الحضور أن لا يقاتل) جا ئه و كەسەي

كەوا ناچار دەكرىت له سەر ئه و فەتواو بۇ چۈونە كەوا گوتمان دەبردىت و

ئامادە دەكرىت لهو لەشكەدا كە دژ بە موسولمانان دەجهنگىت نابىت شەر و

جهنگ بکات، (وإن قتل المسلمين) ئەگەر موسولمانەكان بىشىكۈزۈن ئه و نابىت

ئەوان بکۈزىت و چەكە كەي بەكار بىتتىت له دژيان، (كما لو أكره الكفار على

حضور صفهم ليقاتل المسلمين) هەر وەكىو كافرەكان كە ناچاريyan كردووه و

زۇريانلى كردووه ئامادەيىكەن لە رېزى خۆيان تا له دژى موسولمانان شەر و

جهنگ بکات، (وكما لو أكره رجل رجلا على قتل مسلم معصوم) وە هەر وەكىو

پياوىڭ ئەگەر پياوىڭ ناچار بکات له سەر كوشتنى موسولمانىك كە هيچى

نه كردىت و بى گوناه بىت، (فإنه لا يجوز له قتله باتفاق المسلمين) بە يەك

دەنگى موسولمانان نابىت ئه و كەسە بکۈزىت ئەگەر ناچارىش كرابىت له سەر

كوشتنە كەي، (وإن أكرهه بالقتل) وە ئەگەر ناچار كرابىت بە وەي كە ئەگەر

نه يکوژى ده يکوژن با ئهو بکوژن، (إِنَّمَا لَيْسَ حَفْظُ نَفْسِهِ بِقَتْلِ ذَلِكَ الْمَعْصُومَ أَوْلَى مِنَ الْمَكْسِ) جا بۇي نىيە خۆى پىارىزى و بھىلىتەوه نەكۈزى تاوه كو كەسيكى بى گوناھ و تاوان بکوژى و ئهو بمىيىتەوه لە ژياندا.

۲-پىشەوا القرطبي له تفسير القرطبي (أجمع العلماء على أن من أكره على قتل غيره أنه لا يجوز له الاقدام على قتله ولا انتهاك حرمته بجلد أو غيره، ويصبر على البلاء الذي نزل به، ولا يحل له أن يفدى نفسه بغيره، ويسأله العافية في الدنيا والآخرة.) كە ئهو ئىجماع و كۆ دەنگىيە ابن رجب الحنبلي و العز بن عبد السلام و ئىمامى القرطبي و هەندىك لە زانايانى تريش گواستويانەتهوه دەلى زانايان كۆ دەنگن لەسەر ئەوهى يەكىك ئەگەر ناچار كراو زۆرى لى كرا لەسەر كوشتنى جىڭە لە خۆى بۇي دروست نىيە بچىت ئەو كوشتنە ئەنجام بىدات و يان ناموسى ببات بەوهى كەوا ئەگەر ناچار كرابى جەلدى لى بىرى و يان لەوهش زياترى لەگەل بىرىت، بەلكو دەبىت سەبر و ئارام بىگرىت لەسەر ئەو بەلاو تاقىكىردنەوه كە بۇي دابەزىيۇوه و بەسەريدا هاتووه، وە بۇي حەلال و دروست نىيە كەوا كەسيكى تر بكتاھ گىان فيدائى

خۆی و ئەو بکوژئ تاوه کو خۆی بمبىتىه وە، با داوا لە الله تعالى بکات لە دونيا و
لە قيامە تدا سەلامەتى بکات.

درېڭىز راو بوجونى زانايانى كۆممەلس دووھم سەبارەت بە

سەن پىيگەمى را گۈرۈتىس كۇفر و سەتمەم

بەرپىزان و خۆشە ويستان كۆممەلى دووھمى زانايان بە ديارىكراوى و ديارىكىردن و
تەعىنه وە لە رپالە تدا بىرىارى كۇفرى بەسەر ئەو كەسانەدا دەدەن كە بەشدار
دەبىت لەو دەزگا و لەو شويىنانەدا و دەبىتە ئەندام بەبى هىچ رەچاو كەرنىكى
مانىعە كان يان ئەوە يە كافرە بە كافرى ئەسىلى يان ھەلگە راوه دەبىت ئەگەر پىشتر
موسۇلمان بويىت، جا حوكىم و بىرىارى تاکو كۆممەل و لايمە كە وەردە گىرىت ئەو
تاکەى بەشدارە لەۋى ئەو كە سەربازىك وە كە ئاسايىشىك وە كە پوليسىك وە كە
ئەندامىك وە كە سىك و فەرمان بەرىك لەۋىوە ئىش و كار دەكەت و
لە گەللىاندىيە ئا ئەو كە سە چ راگە ياندەكار بىت چ سەرباز بىت چ پوليس بىت چ
ئاسايىش بىت چ كە سىك بىت كەوا بە پارە و پول لە بوارى مادىي و دارايى و

ئابوريان بويان بهريه بهريه هەر يەك بىت له و دەزگا و شوين و جىنگايانه ئەندام
بىت حۆكم و بريارى كۆمەل و تاقمه كەوا كوفرييە بەسەر ئەو تاكەشدا
دەدرىت ئەگەر سەرۋەك و سەركىدە كەى كۆمەلە كەفاير بىت يان هەلگەپاوه و
مورتەد بىت ئەو تاكەكەش ئەو بريارەي بەسەردا دەدرىت، هەر وە كو
موسەيلەمەي كذاب كاتىك كەوا داواي پىغەمبەرايەتى كرد پەنا بە الله تعالى
كۆمەلە كەى و ئەوانەي شويىنى كەوتبوون لە لايمەن سەحابى و هاوهلانى پىغەمبەر
(صلى الله علیه وسلم) (رضي الله عنهم) ناويانلىق نرابۇو (الطائف المرتدة) واتە: كۆمەلە و
تاقمى هەلگەپاوه لە ئىسلام.

ئىستاش بەلگەكانى قورئانى پىرۇز و فەرمۇودەكانى پىغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) و كۆ
دەنگى زاناياندان بۇ دەھىتىنەوە.

كۆمەلنى دووھمىز زانايان ئەم ئايەتانە لە

قورئانى پىرۇز بە بەلگە دەھىتنەوە:

١- الله تعالى فەرمۇويەتى: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودُهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ﴾

(القصص : ٨)

واته: به پاستی فیرعهون و هامان و سهربازه کانیان هله کاری بی بپروا بوون.

واته سهربازه کانیش حکم و برپیاری شهرعی فیرعهون و هامانیان و هرگرت که سهرباز بوون بتو ئهوان له ده زگا کانی ئهمن و ئاسایش و سهربازی و پیشمه رگایه تی و پولیسی فیرعهون و هامان کار و ئیشیان ده کرد جا ئهوان که وا برپیار درا که هله کارن وه کافرن وه برپیار درا سهربازه کانیش هله کارن وه کافریشن.

۲-الله تعالیٰ فه رموویه تی: ﴿وَنُمْكِنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذِرُونَ﴾ (القصص: ۶)

واته: ده مانه وئی ئهوانه له و سهربازه ده سه لات و حکومه تیان بوساز بکهین، تا ده سه لاتی ولاتی میسر بگرنه دهست و به برنامه‌ی الله حکم بکهن وه ئه وهی که فیرعهون و هامان و له شکره که یان لیی ده ترسان نیشانیان بدهین.

جا که واته لیره ش الله تعالیٰ سهربازه کانی هامان و فیرعهون حکم و برپیاره کهی له دونیادا که به سهربازان دیت له ناوچوون و ئه وهی که لیی ده ترسان که به ساریان بیت ئا کامیان هه ره کو فیرعهون و هامان ده بیت سهرباز و ئاسایش و پولیس و سهربازه کان و پیشمه رگه کانی فیرعهون و هامان.

۳-الله تعالى فهربويه تى: ﴿فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبْذَنَاهُمْ فِي الْيَمِّ ۚ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ

عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ (القصص : ۴۰)

واته: جا تۆلەمان له ئەو (فيرعون) و لهشکرو سەربازە کانى سەندو تورمان دانه ناو ئاوي نيلهوه ئىنجا سەرنج بده (ئەى موحەممەد(صلى الله عليه وسلم)) سەرئەنjamى ستەمكاران چۈن بۇو.

واته الله تعالى فيرعون و سەربازە کانى فيرعونىشى هەردوو کيانى هەر نقوم کرد و نغرق کرد وە هەردوو کيانىشى به زالىم و ستەمكار ناو برد و لهىه کى جيا نەكىدنهوه.

۴-الله تعالى فهربويه تى: ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۚ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا

يُنْصَرُونَ﴾ (القصص : ۴۱)

واته: فيرعون و کار به دەستە کانى کە رېتىموسى خەلکيان دەکرد بۇ ئەوهى بچنە سەر رېبازى فيرعون و خەلکيان بانگ دەکرد بەوهى کەوا بچن بۇ ئاگر لە رۆژى قيامە تدا سەر ناخرين.

که واته دار و دهسته کهی فیرعهون و پیگهی راگرایه‌تی کوفر و ستهمی فیرعهون
ههموویان حوكم و بپیاریان وه کو فیرعهون وابوو لهو ئایه‌ته‌دا که الله تعالى
فه‌رموویه‌تی.

که واته له ههموو ئایه‌ته‌کان ده‌که‌وت به‌پیزان و خوش‌هویستان که الله تعالى
فیرعهون و دار و دهسته و سه‌ربازه‌کانی هیچیانی لیک جودا نه‌کرده‌وه به‌لکو
ههموویان هم له پووی ئاکام و دوارپور و عه‌زابی دونیایان وه هم له هی
دوارپور و قیامه‌تیان وه کیک بیون و یه ک بپیاریان له‌سهر درا و یه ک
حیسابیان بؤ کرا، جا ئه‌وه ئه‌وه لی ده‌که‌ویت که کوفر به قسه و کرده‌وه‌یه
نه ک ئیلا به بیروبرپوای ناو دله‌کان ئه‌وه له عه‌قیده‌ی ئه‌هلى سونه و جه‌ماعه، جا
سه‌رباز و دار و دهسته‌کانی فیرعهن و فیرعهون سیفه‌ته‌کان کافر ده‌بن کافرن هم
به قسه و هم به کردار که شویتی فیرعهون ده‌که‌ون و ده‌بنه سه‌رباز و له داموو
ده‌زگاکان به‌شدار ده‌بن بؤ هیشتنه‌وه و راگرتني کوفر و ستهمه‌کهی فیرعهون و
فیرعهون‌نایه‌تی، جا ئه‌وانه‌ن که له سیسته‌مه کوفریه‌کاندا به‌شدار ده‌بن وه ده‌یان
پاریزن و فه‌رمانه کوفریه‌کانیان جیب‌جی ده‌که‌ن حوكم و بپیاره‌که‌یان واته هم

به قسه و هم به کردار کوفریان کردوه و کافر دهبن و وه کو سه رکرده کانیان
وان به دیاریکراوی له ئیسلام ده ده چن.

جا شوین که و تواني موسه يله مهی کذاب زانیان فرمومویانه ۱۰۰ هه زار ياخود
زیاتریش بونو له ۱۰۰ هه زار هاوه لانی پیغه مبهر (علیه السلام) (رضی الله عنهم)
ناویان ده بردن به هله راوه کان، له وه هیچ دوو دل نه بونو و که سیان نه هاتن
یه ک به یه ک تاقیان بکنه وه بزانن دلیان چی تیدایه چونکه به قسه و به کرده وه
له گه لئه و تاقم و کومه له بونو و به دوای موسه يله مهی کذاب که و تبون هه ر
هه مویانیان به هله راوه حیساب کردوو به بروادر و موسولمانیان له قه لهم
نه ده دان، وه کو له منهاج السنة ئیبن تیمیه له (۲۱۷ / ۷) ئاماره به وه ده کات و
ده لئی ژماره که یان وابو وه سه حابی و هاوه لان وايان ته ماشا ده کردن، جا الله
تعالی له بهر یارمه تیدانیان و پالپشتی کردنیان له فیرعهون دار و دهسته کانی
فیرعهونی یه کسان کرد له گه لئه و له رووی کوفر و هله و ئاکامی دونیا و
دوارپوشیان هه موموی به یه کسانی بې لیک جیا کردن وه ناوی بردن و ناوی هیتان
و عه زاب و ئه شکه نجه و ناخوشیه کانی پى تامکردن.

لە فەرمۇدەكانىش پىغەمبەريش (صلى الله علیه و سلّم) ئۆم

فەرمۇدەيە بە بەلگە دەھىننەوە:

پىغەمبەرى الله (صلى الله علیه و سلّم) عەباسى مامى كە لە جەنگى بەدر لەگەل لەشكى

قوپەيشىيە كان ھاتبووه سەر موسولمانان جيای نەكىدەوە لە كافرە كان ھەر چەندە

عەباس رايگە ياند كە ئەو بە ناچارى ھاتووه و پىشتر موسولمان بۇوه، بىيارى

وە كو كافرە كان بەسەردا پىغەمبەر (صلى الله علیه و سلّم) چونكە كار و كىدەوە كەى ئەو

پشتىوانى كەردن بۇ وە لەگەلدا بۇونى رېزى بەرهى كوفرى بۇ بۇ سەر

موسولمانە كان وە حىسابى ئەوانى بۇ كرد پىغەمبەر (صلى الله علیه و سلّم)، حىسابى ئەوهى

نەكىد كە عەباس رايگە ياند ئەو موسولمانە و چى لەناو دلى دابووه، ئەوهتا لە

فتح الباري (٣٢٢ / ٧) وە لە مسند الإمام أحمد (ژ : ٣٣١٠) ھاتبووه كە

پىغەمبەر (صلى الله علیه و سلّم) بە عەباسى مامى گوت: (أَفَدْ نَفْسَكَ وَابْنُ أَخِيكَ عَقِيلَ بْنَ أَبِي

طَالِبِ وَنُوْفَلِ بْنِ الْحَارِثِ وَحَلِيفَكَ عَتَبَةَ بْنَ عُمَرَ وَابْنَ جَحْدَمَ أَخَا بْنِ الْحَارِثِ بْنِ

فَهْرَ فَإِنَكَ ذُو مَالٍ). پىغەمبەر (صلى الله علیه و سلّم) فەرمۇوى ئەى عەباس دەى خۆت

رۆزگاربىكە و پارە بىهخىشە لە بەرامبەر خۆت و لە بەرامبەر ھەردۇو برازايدە كەت

عەقىلى كورپى ئەبى طالىب و نەوفەلى كورپى حارىت وە لە بەرامبەر ھاو

په يمانه کهت عوتبه‌ی کورپی جه‌حده‌م جا تۆ خاوهن مالی و ههبووی. جا عه‌باس گوتى: (إنِيْ كُنْتُ مُسْلِمًا وَلَكِنَّ الْقَوْمَ اسْتَكْرِهُونِيْ) ئەی پېغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) من خۆ موسولمان بۇوم جا خەلکە کە زۆرە ملىيان لى کردم و به ناچارى منيان ھىئىايە ئىرە و توشىان کردم، پېغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمۇسى: (اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكَ وَلَكِنْ إِنْ يَكُونُ مَا تَقُولُ حَقًا فَاللَّهُ يَحْرِيكُ) جا الله زاناترە بهوهى لەناو دلت ھەيە ئەگەر تۆ ئەوهى دەيلىت حق و رەوايتى بە دىنىايەوه و بەراستى الله پاداشت دەكات، (فَأَمَّا ظَاهِرُ أَمْرِكَ فَكَانَ عَلَيْنَا) بەلام ئىمە دەپروانىن لە رپوالەت و ئىش بهوه دەكەين لە رپوالەتى و ظاھيرىت ئەوهەت پىوه ديارە کەوا تۆ هاتى بۆسەر ئىمە و لە رپىزى كافره کانى.

جا ئىبن تىميه -رحمه الله- لەسەر ئەو رپوايەته فەتوای كافر بۇونى ھەموو ئەوانەيدا کە لە رپىزى كافراندا دەجهنگن ئەگەر بپروادارى ناچار كراو و موکپەھىش بن لە راستىدا و لە رپوالەتدا ھەر كافرن وە به كافر حىساب دەكرين دەلى بەلگە كەم ئەو فەرمۇودەي پېغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) وە كو لە مجموع الفتاوی (١٩ / ٢٢٤ - ٢٢٥) وە لە منهاج السنۃ (٥ / ١٢١ - ١٢٢) ھاتووه.

کۆ دەنگى حاومىل و سەحابىمەكان (رضي الله عنهم):

هاوهلەكانى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) (رضي الله عنهم) بە کۆ دەنگى تەماشاي سەر و شوين كەوتوانى هەلگەراوه كانيان دەكىد واتە سەركىدە و سەرۋە كەكانيان ئەوانەي شويىشيان كەوتبوون بە يەك چاو تەماشايان دەكىدن و هەر ھەموويان بە هەلگەراوه دادەنا، ئەبو بەكرى سدىق كاتىك وەفدى بوزاخە هاتە لاي كە وەفدى و نويىنەرى ئەسەد و غطفان بۇون ئەو كاتە ھاتبۇون بۇ لاي بۇ ئەوهى سولح بىكەن كاتىك لە شىكەندا بۇون و بىھىز بۇ بۇون لەگەل پىشەوا ئەبو بەكرى سدىق (رضي الله عنه) لە جەنگى رېدە و هەلگەرانەوه، پىشەوا ئەبو بەكر فەرمۇسى: (وتكون قتلاكم في النار) دەبىت دان بەوادا بىنن ئەوانەي كۈزراون لە ئىوه بۇ ناو ئاگىن، واتە كافر بۇون چونكە كافر بۇ ناو ئاگىرە واتە كۈزراوه كانتان بۇ ناو ئاگىرە ئەوهى لى وەر دەگىرىت.

لەبەر ئەوهى پىشەوا ئىپەن تىمەيە -رحمە الله- لە مجموع الفتاوى (٢٨ / ٣١) -

(٣١) فەرمۇيەتى: (والطائفة إذا انتصر بعضها بعض حتى صاروا ممتنعين فهم مشتركون الثواب والعقاب) جا تاقىم و كۆمەل ئەگەر ھەندىيەكىان پالپىشى ھەندىيەكىان بىكەن تا ھەموويان بە يەكەوه بىنە ئەو كەسانەي قەدەغە بىكەن لە

جىئىه جىئىكىرىدى شەرۇنى اللە تىلى ئەوان ھاوبېشىن ھەم لە پاداشت و ھەم لە تۆلە و
لە سزاش، كەواتە ئەگەر مۇسۇلمان بن پالپىشتى يەك بىكەن پاداشت و ھەر دەگەن
ئەگەر كافر و موشرىك بن پالپىشتى يەك بىكەن لە قەدەغە بۇون لە¹
جىئىه جىئىكىرىدى فەرمانە كانى اللە تىلى ئەوھە سزايان دەدرىيەت و تۆلەيانلى
دەستىندرىيەتە وەك يەك (فَأُعُوْنَ الطَّائِفَةَ الْمُمْتَعَةَ ، وَأَنْصَارَهَا مِنْهَا ، فِيَا لَهُمْ
وَعَلَيْهِمْ) جا ئەوانەي يارمەتىدەر و ھارىكىارن ھى تاقىم و كۆمەللى قەدەغە بۇو لە
جىئىه جىئىكىرىدى فەرمانە كانى اللە تىلى، كە سەريان دەخەن، ئەوھەي بۇ ئەوانە بۇ
ئەوانىش دەبىت ئەوھەي لەسەر ئەوانە لەسەر ئەوانىش دەبىت، واتە ئەوانەي
يارمەتىشيان دەدەن حوكىيان وەكى ئەوانە ئەگەر كارەكەيان چاكبوو پاداشت
دەكرين ئەگەر تاوانبار بۇون يان كافر بۇون تۆلەيانلى دەستىندرىيەتە و
دەكەويتە سەريان (لَا نَطَائِفَةَ الْوَاحِدَةِ الْمُمْتَعَةِ بَعْضُهَا بَعْضُ الْشَّخْصِ الْوَاحِدِ)
چونكە يەك تاقىم و كۆمەل ئەگەر قەدەغەن لەوەدا كەوا پالپىشتى يەك دەكەن
لە جىئىه جىئىكىرىدى فەرمانە كانى اللە تىلى ھەندىكىيان لەگەل ھەندىكىيان وەك
يەك كەس وان و دىتە بەر چاو ئەو كاتىش يەك حىسابىيان بۇ دەكرىيەت، واتە
كۆمەل و تاقىم ئەگەر ھەندىكىيان بە ھەندىكىيان سەرخران تاوه كو وايانلىيىت

قەدەغە کاربىن لە جىيەجىيىكىرىدى شەرىعەتى الله تىعالى ھەمۇيان ھاوبەشنى لە پاداشت و تۆلەدا يەكىن و شەرىيكن وە يارمەتىدەرانى تاقىم و قەدەغە کار و سەرخەرانىشىان ئەوهى بۇ ئەوان ھەيە بۇ ئەوانىش ھەيە بە دلىيائىيەوە وە ئەوهى لە سەر ئەوانە دەكەويىتە سەر ئەوانىش چونكە تاقمىيىكى قەدەغە کار ھەندىيىكىان بە ھەندىيىكىان كارەكەيان بۇ دەكىرىت و وەكۈ يەك كەس وان و حىسابىان بۇ دەكىرىت.

ئىستاش چەند ئايەتىكى قورئانى پىرۆز و ديارىكىرىدىنى مەناتى

حوكمى كوفرى بەسەر ئەم دار و دەستە و سەربازان و پىگەي

راڭرىنى كوفر و سەممى فېرۇعەون و فېرۇعەون سىفەتەكان لە

ھەر كات و سەردەمەكدا دەخەينە بەر دەستان:

۱-الله تعالى فەرمۇويەتى: ﴿يَا يَاهَا الَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَخَذُواْ أَلْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ

أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي

الْقَوْمَ الظَّلِيمِينَ﴾ (المائدة : ۵۱)

واتە: ئەۋانە ئەۋانە باوهەرتان ھىتاوه جوولەكە و گاوارى مەكەن بە پشتىوان و خۆشەويىsti خۆتان ئەوانە ھەندىكىيان دۆستى يەكترن، ئەۋەتەن ئەوان بکات بە پشتىوان و دۆست ئەۋە بەراستى ئەو كەسە لەوانە بىڭۈمان اللە رىتمۇونى گەلى سەمكاران ناكات.

كەواتە مەناتى حوكىم لەو ئايەتە بىرىتىيە لە پشتىگىرى كىرىن و سەرخىستى كافران كەواتە ھەر كەسىك و ھەر لايەنېك پشتى كافران بىگرىت و سەريان بخات بە تايىبەت لە دژى موسولمانان جا فيرۇعەون و دەسەلاتەكە ئەگەر كافر و كوفرى

بوون ئوهى سهرباز بوبىت له گەلىان كە پشتگىرى كردووه و چووهته ناو بازنه كەيان به دلىييه و كافر دەبىت مەناتى حوكىمە كەى ئوهىيە كەواتە تەنها لە گەل بۇونيان له رۋالەت كافرى دەكات، وە كو پىغەمبەرمان (علىه وسلم) له راپردوو بە مامى عەباسى گوت و ئوهى لى قبول نەكىد لەناو دلى كە موسولمان بۇوه و بە زۆرە ملى و ناچارى هاتووه له رۋالەتا ھەر وە كو كافره كان حىسابى بۆ كرد.

۲-الله تعالى فەرمۇيەتى: ﴿الَّذِينَ إِيمَنُواْ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِ الظُّفُوتِ فَقُتِلُواْ أَوْلِيَاءُ الشَّيْطَنِ ۚ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَنِ كَانَ ضَعِيفًا﴾ (النساء : ٧٦)

واتە: ئەو كەسانەي باوهەريان ھىنماوه له پىناوى الله دا دەجهنگىن وە ئەوانەي بى باوهەران له پىناوى طاغوتدا دەجهنگىن كەواتە شەر بىكەن لە گەل دۆستەكانى شەيتاندا بەراستى پىلانى شەيتان ھەر لاواز بۇوه.

كەواتە ئەوانەي كەوا كافر و بى بىرون كوشтар دەكەن و دەجهنگن له پىناو طاغوتان جا ئەوانە دەبىت بىكۈزۈن و روبەرويان بىنەوە موسولمانە كان، مەناتى حوكىمە كە لەو ئايەتەدا بىرىتىيە لە كوشtar كردن له پىناو طاغوتان واتە ھەر

کەسیک کوشتار بکات له پىناو طاغوتان ئەو کاتە کافر و بى بپروايه و له رېزى ئەوان حىسابە و ناوى کافرايەتى لى دەنرىت و حۆكمى حۆكمى کافر و طاغوتە کانە.

۳-الله تعالى فەرمۇيەتى: ﴿مَنْ كَانَ عَدُواً لِلَّهِ وَمَلَئِكَتِهِ وَرَسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوُّ لِلْكُفَّارِينَ﴾ (البقرة: ۹۸)

واتە: هەر کەسیک دوژمنى الله و فريشته کانى الله و پىغەمبەرانى و جوبرەئىل و مىكاىيل بىت (ئەوھ بى بپروايه) وە يېڭىمان الله ش دوژمنى بى بپروايانە.

مهناتى حۆكم له و ئايەتەدا ئەوھ يە كەوا دژايەتى و دوژمنايەتى الله تعالى و پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) و ئايىھ كەى كەسە كە پىيوه کافر دەبىت و له ئىسلام دەر دەچىت.

کەواتە ھەموو سىستەم و داموو دەزگا کانى ئەمن و سەربازى و راگرتى كوفر و سەتمە کانى فيرعەون لە لايمەن راگەيىند كارەكان و له لايمەن قارپۇن سىفەتە كان و وە قارپۇن و بوارى ئابورى و دارايى راگرتى بۇيان ئەوھ ھەموو دژ و دوژمن بە الله تعالى يان بە پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) يان بە شەريعەتى ئىسلام جا ھەر

که سیک که واته لهو شویتانا به شدار بیت مهناطی حوكمه کهی ده یگریته وه که واته
دژه و دوزمن کاره به الله تعالی و به پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) و ئاینه کهی هر
که سیکیش دژ و دوز منکار بیت به الله تعالی و به پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) و به
ئاینه کهی به دلنيا ييه وه کافره و له ئیسلام ده رچووه، جا ئه و مهناطی حوكمانه هر
هه موویان ئه و که سانه ده گریته وه که به شدارن لهو ده زگا و لهو شویتانا و ئه ندامن
تییدا.

جا با همندیک له وته به نرخه کانس زانايان لهو باره وه بینینموده:

۱- پیشهوا ابن حزم الأندلسی -رحمه الله- له المحلی کیتابه نایابه پر نرخ و
بها کهی له (۲۰۰ / ۱۱) فهرموویه تی: (ولو أَنْ كَافِرَا مُجَاهِدًا غَلَبَ عَلَى دَارِ مَنْ
دَورُ الْإِسْلَامِ وَأَقْرَبَ الْمُسْلِمِينَ بِهَا عَلَى حَالِهِمْ إِلَّا أَنَّهُ هُوَ الْمَالِكُ لَهَا الْمُنْفَرِدُ بِنَفْسِهِ
فِي ضِبْطِهَا وَهُوَ مَعْلُونٌ بِدِينِ غَيْرِ الْإِسْلَامِ لِكُفْرِ بِالْبَقَاءِ مَعَهُ كُلُّ مَنْ عَاوَنَهُ وَأَقْامَ مَعَهُ
وَانْ ادْعَى أَنَّهُ مُسْلِمٌ) پهنا به الله تعالی ده بیت بـ حـالـی خـومـانـ بـ گـرـیـنـ سـهـرـنجـ
بدهن چـی فـهـرـمـوـوـهـ ئـهـ زـاناـ بـهـرـیـزـهـ، دـهـ فـهـرـمـوـوـیـتـ ئـهـ گـهـرـ کـافـرـیـکـیـ بـهـ ئـاشـکـرـاـ کـافـرـ
زالـبوـ بهـ سـهـرـ دـارـ وـ ولـاتـ وـ شـوـیـتـیـکـ لـهـ دـارـ وـ ولـاتـیـ شـوـیـتـیـ ئـیـسـلـامـ دـاـگـیرـیـ
کـردـ وـ دـهـ سـهـ لـاـ تـدارـ بـوـ بـهـ سـهـ رـیـهـ وـهـ مـوـسـوـلـمـانـ کـانـیـ هـیـشـتـهـ وـهـ لـهـ سـهـرـ حـالـ وـ بـارـیـ

خۆيان کە ئەگەر بەمىننەوە بە موسولمانىتىش بەلام ئەو خاوهنىان بۇو سەرپەشتىاريان بۇو بە تەنها خۆى كار و بارەكانى ضەبت دەكەد و بەرىۋەي دەبرد جا ئەو بە ئاشكرايى رېباز و رېڭايەكى جىگە لە ئىسلامى ھەبۇو جا ئەو كەسانەي كەوا لهۋى دەمىننەوە كە يارمەتى دەدەن يان تەنیا لەگەلى دەمىننەوە و دەلىن موسولمانىن ئەوانە كافر بۇون و كافر دەبن پەنا بە الله تعالى، وە ھەر لە محلى لە شويىتىكى تر لە ھەمان لەپەرەدا فەرمۇويەتى: (وَكُذلُكَ مِنْ سُكُنٍ بَارِضٍ الْهَنْدُ وَالسَّنْدُ وَالصَّينُ وَالْتُّرْكُ وَالسُّودَانُ وَالرُّومُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَإِنْ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْخُرُوجِ مِنْ هَنَالِكَ لِثُقلِ الظَّهَرِ أَوْ لِقَلْةِ مَالٍ أَوْ لِضَعْفِ جَسْمٍ أَوْ لَا مَنَعَ طَرِيقًا فَهُوَ مَعْذُورٌ) بەوه تۆزىك دلمان خۆش دەبىت، كە دەفەرمۇويت ھەرييەك لە زەوى ھىند سىند سىن تۈرك سودان رۇمەكان و ئەوروپا (ئەو كاتە ئەوانە ھەمووى دار الكفر بۇوه) لە موسولمانان لهۋى نىشتهجى بىت و بەمىننەتەوە ئەگەر لە توانايدا نەبۇو دەربچىت بۇ دار الإسلام لهۋى مايەوە لەبەر ئەوهى بارى قورس بۇو يان مال و سامانى كەم بۇو نەبۇو نەيدەتوانى پىيى بىگات بە دار الإسلام يان لاشە و جەستەزەعىف و لاواز بۇو نەيدەتوانى بىرپۇا يان رېڭىگا نەبۇو رېڭىگاي لى گىرا بۇو ئەوانە ھەموويان عوذر و بىانوون بۇ ئەوهى لهۋى بەمىننەتەوە، (فَإِنْ كَانَ هَنَالِكَ

محار بال المسلمين معينا للكفار بخدمة أو كتابة فهو كافر) بهس لهوى بميئته و
به بىدەنگى و هىچ زەرەر و زيانى نەبىت بۇ موسولمانان ئەو عذر و بيانوانەي
ھەبىت گوناھبار نابىت بەلام ئەگەر ماوه دژايەتى موسولمانان بکات وە يارمەتى
دەربىت بۇ كافره كان بەوهى خزمەتىان بکات يان بە نوسراو و نوسېنىكىش بىت
ئەوھ كافر دەبىت و لە ئىسلام دەر دەچىت پەنا بە الله تعالى.

٢- ئىبن تيمىيە -رحمه الله- لە مجموع الفتاوی (١٣٦ / ٣٤ - ١٣٧) فەرمۇويەتى:
(أما إذا قتله على دين الإسلام : مثل ما يقاتل النصارى المسلمين على دينهم :
فهذا كافر شر من الكافر المعاهد ، فإن هذا كافر محارب بمنزلة الكفار الذين
يقاتلون النبي صلى الله عليه وسلم وأصحابه ومؤلء مخلدون في جهنم ، ،
كتخليد غيرهم من الكفار) ئىبن تيمىيە پرسىارى لىتكرا گوتىان كەسىك بىت
موسولمانىك بىكۈزىت لەسەر دىندارىيە كەيى يان بىگرىت و ئەشكەنجهى بىدات
ئەوھ حوكىمى چىيە؟

گوتى هەر كەسىك لەسەر ئايىنى ئىسلام كەسىك بىكۈزىت: وە كەو ئەوهى كەوا
نه سپانىيە كان موسولمانان لەسەر موسولمانىتى و دىندارىيە كەيان دەكۈژن: ئا ئەو
كەسە كافره وە كوفىرە كەيى لەو كافرانە خراپترە كە عەهدىيان لەگەل كراوه لە

لا يه موسوْلماَنَه كَانَ وَ بِهَلْيَنَ وَ پَهِيمَانَ لَهَ نِيُوانِيَانَ هَهِيهَ، جَأَهُوَ كَهْسَهَ كَافَرَ
دَهْبَيْتَ بَهَ كَافَرِيَّكَى مَحَارِيبَ وَ دَرَزَ بَهَ ئِيسَلَامَ وَ مُوسوْلماَنَانَ لَهَ رِيزَ وَ لَهَ پَايَهَى ئَهُوَ
كَافَرَانَه دَهْبَيْتَ كَهْوا شَهْرَ وَ كَوْشَتَارِيَانَ لَهَ گَهْلَ پَيْغَهَمَبَهَرَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَ سَهَحَابَيَهَ كَانَى
پَيْغَهَمَبَهَرَ كَرْدَوَوهَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) جَأَهُوَهَى ئَاوَا بَكَاتَ وَ مُوسوْلماَنَانَ
لَهَسَهَرَ دِينَدارَى وَ مُوسوْلماَنِيَتَى بَكَوْزَيْتَ هَهِمِيشَهَيَى دَهْبَيْتَ لَهَ ئَاگَرَى جَهَهَنَمَ،
وَهَ كَوَ كَافَرَهَ كَانَى جَگَهَ لَهَوَ كَهْوا هَهِمِيشَهَيَنَ لَهَ ئَاگَرَى دَوْزَهَخَ.

وَهَرَنَ وَهَلَامَتَانَ لَهَ كَوَئَ بَوَوَ ئَاگَادَارَى خَوَانِبَنَ مُوسوْلماَنَانَ نَهَگَرَنَ ئَهَشَكَهَنَجَهَيَانَ
مَهَدَهَنَ اللَّهَ بَهِيَهَ كَگَرَانَ خَاوَهَنَ بِيرَوِبرِواَكَانَ دِينَدارَ وَ مُوسَلَمَانَهَ كَانَ لَهَسَهَرَ دِينَدارَى،
ئَهُوَ دَامَوَ دَهَزَگَايَانَهَى فَيْرَعَهَوَنَ لَهَ كَاتَى خَوَى بَهَنَوَ ئَيْسَرِائِيلَهَ كَانَى لَهَسَهَرَ ئَهُوَهَ
دَهَ كَوَشَتَ چَونَكَهَ دِينَدارَ بَوَوَنَ مُوسوْلَمَانَ بَوَوَنَ مَنَدَالَ وَ نَيْرِينَهَ كَانَى دَهَ كَوَشَتَ
ئَافَرَهَتَهَ كَانَى جَيَّدَهَهَيَشَتَ وَ خَزَمَهَتَى خَوَيَانَى پَيَّدَهَكَرَدَ وَ دَهَى چَهَوَسانَدَنَهَوَهَ، وَهَ
دَامَوَ دَهَزَگَا ئَهَمنَى وَ سَهَرَبَازَى وَ پَوَليَسَى وَ ئَهُوَ بَوارَانَهَشَ لَهَ هَهَرَ كَاتَ وَ
سَهَرَدَهَمِيَكَدا وَ بَهَ سَهَرَدَهَمِيَ تَيَّمَهَ وَ لَهَ وَلَاتَهَكَهَى خَوَمَانَ وَ وَلَاتَانَى تَريَشَ زَفَرَ
جارَ مَلَ لَهَبَهَرَ مَلَى مُوسوْلَمَانَى اللَّهَ بَهِيَهَ كَگَرَى خَاوَهَنَ تَهَوَحِيدَ دَهَنَيَنَ لَهَسَهَرَ
دِينَدارَى وَ لَهَسَهَرَ تَهَوَحِيدَ وَ اللَّهَ بَهِيَهَ كَگَرَتَنَهَ كَهَيَانَ لَهَسَهَرَ مُوسوْلَمَانِيَتَهَ كَهَيَانَ

پاوان ده نین ده يانگرن ده يانکوژن ئەشكەنجه يان دەدەن پەنا بە الله تعالى، ئەوه
فتواکەی ئىبن تىميه بوو بە دلنىيسيه وە هەر بە وەندە ئىش و كارە ئەگەر كەسىك وا
بكتات لە ئىسلام دەردەچى و كافر دەبىت.

٣-ابن حجر العسقلاني -رحمه الله- لە فتح الباري (٦١ / ٣) فەرمۇويەتى:
(ويستفاد من هذا مشروعية الهرب من الكفار ومن الظلمة لأن الإقامة معهم من
إلقاء النفس إلى التهلكة ، هذا إذا لم يعنهم ولم يرض بأفعالهم فإن أungan أو
رضي فهو منهم) دەفەرمۇوى لەو فەرمۇودە پىغەمبەردا (صلى الله علیه وسلم) كەوا
فەرمۇويەتى: ﴿إِذَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَقَوْمَ عَذَابًا، أَصَابَ الْعَذَابُ مَنْ كَانَ فِيهِمْ، ثُمَّ بُعْثُوا
عَلَى أَعْمَالِهِمْ﴾ پىغەمبەر فەرمۇوى (صلى الله علیه وسلم) ئەگەر الله تعالى بىھۋى عەزاب بۆ

سەر قەوم و گەلىك بىتىرىت و توشى عەزابيان بكتات، ئەوانەي لەگەلىان و لە^ن
ناوياندان عەزابە كەيان توش دەبىت، بەلام هەر كەسە و بە گوئىرەي نىيت و
عەمەل و كرده وە كە خۆى زىندىوو دەكىرىتەوە، كە لە سەھىحى بوخارى بە
ژمارە ٧١٠٨ هاتووه ابن حجر دەفەرمۇويت لەو فەرمۇودە ئەوه وەردە گىرىت
كەوا دروستە موسولمانان و خەلکى لەبر دەستى كافرە كان و زالىم و سته مكاران
ھەلبىن و را بکەن چونكە مانەوە لەگەلىان بەراستى توشى لەناو چۈون و بە

هیلاک چوون و عهزادیان ده کات، جا ئه وه ئه گەر ماوه له گەلیان بەبى ئه وهی
یارمه تیان برات له پاشان رازی نه بیت به فیعل و کرداره کانیان ئهی ئه گەر رازی
بوو به فیعل و کرداریان و یارمه تیاندان ئه وه هەر له وانه.

واته ئه وه ده گەيەنیت به رازی بوون يان یارمه تیدان و بەشداری له و دەموو
دەزگا و شويتانه کە یارمه تیدانی تىدايە و رازی بوونه لیيان ئه وه کوفره و له وانه
واته وە کو ئه وانه و کافر ده بیت ئه گەر سته مکاربن تەنها و کافر نە بووبن سته مکار
ده بیت.

٤-شیخ محمد بن عبد الوهاب -رحمه الله- له الرسائل الشخصية (ل : ٢٧٢)

بەشی پىنچەم له دانراوه کانى شیخ محمد بن عبد الوهاب له چاپىرىدى زانكۈى
الامام محمد بن سعود فەرمۇويەتى: (واعلموا أن الأدلة على تكفير المسلمين الصالح
إذا أشرك بالله ، أو صار مع المشركين على الموحدين ولو لم يشرك أكثر من أن
تحصر من كلام الله وكلام رسوله وكلام أهل العلم كلهم) دەفەرمۇويت بزانن
شارەزان بە راستى بە لگە کان له سەر کافر کردنی موسولمانىتى چاک ئه گەر
شىركى كرد به الله تعالى، يان له گەل موشريک و هاوېھش پەيداكاره کان بوو به
گەلیان كەوت له دژى موسولمانە کانى موھىدى الله بە يە كىگر ئه گەر شىرك و

هاوبهشیشی نه کردیت به لگه کان زور لهو زیاترن کهوا کورت هلبهیندرین و
بزمیردرین هم له وته و قسه کانی الله تعالی و هم له قسه و وته کانی پیغه مبه ری
الله (علیه وسلم) وه هم له قسه و گوته کانی ئه هلی عیلم و زانیان هموویان به
تیکرا.

که واته بہس له گه لدا بونیان ئه گهر بیت و شیرک و کوفریش نه کات بہ راستی
هه ر که سه که پی موشريك و کافر ده بیت و به لگه کان یه کجار زورن واته له
قرئان و له فرموده و له وته زانیان ئه وهش قسهی شیخ محمد بن عبد
الوهاب بیو، جا بہ شداری له داموو ده زگایانه به دلنيا يه وه بہ شداری و هاوبهشیه
له گه ل موشريك و کافره کان ئه وکات حوكم و بریاری ئه وانیان بہ سه رد
ده دریت.

له گوتاپیدا

به پیزان و خوشویستان دهلىن توانی گهوره‌ی یارمه‌تیدانی طاغوتان لهوه دایه
دهسه‌لاتداری کافر و طاغوت به خوی هیچی پئی ناکریت و له دهستی نایهت
ئه گهر هاوکاری و دار و دهسته و پاسه‌وان و سهربازه‌کان و پولیسه‌کان نه بن
که وا پالپشتی بکهن و یارمه‌تی بدنه و یان میزه‌ر به سهره‌کان که راگه‌یاندنی بؤ
بکهن و سام و هه‌یهت و گهوره‌یی ئهوان لهناو دلی خه‌لکه که دابنین تا خه‌لک
به گهوره‌یان بناسن و لیان بترسن، جا فیرعه‌ون نه‌یده‌توانی هیچ بکات و کوفر و
طاغوتیه‌ته که‌ی بچه‌سپینیت به‌بئی یارمه‌تیدانی دار و دهسته‌که‌ی و دهورو به‌ر و
نزیکه‌کانی و سیسته‌مه کوفریه‌که‌ی به ته‌واوه‌تی پئی له‌سهر دابگریت ئه گهر له‌سهر
ئه و سئ پیگه نه‌وه‌ستابا:

۱- دهسه‌لاتی سیاسی و به‌پیوه بردن‌که‌ی و سهربازیه‌که‌ی که له دهستی هامان و
سهربازه‌کانیدا بwoo.

۲- دهسه‌لاتی ئابوری و داراییه‌که‌ی که قارپون بؤی سه‌رپه‌رشتی ده‌کرد.

۳- دهسه‌لاتی راگه‌یاندن و چه‌واشه‌کردنی خه‌لکی که جادو‌گهره‌کانی بوون.

جا خه‌لکی ده کوشت و سه‌ربازه کانی بوون خه‌لکیان بُو ده کوشت و رپا و بُوچونی
له ده‌ورو بهره که‌ی خوی و هرده گرت و رپاویزی پی ده کردن، مال و سامانی که له
خه‌لکی ده‌ستانده وه له دواتر دهی چه‌وساندنه وه وه ئازار و ئه‌شکه‌نجه‌ی ده‌دان و
وای لئی ده کردن که ئه‌وان گویرایه‌لی رپه‌ایی ئه‌و بکه‌ن و په‌رستنی ئه‌ویان له لا
قبولیت و فه‌رمانه کانی رپت نه‌که‌نه وه و جیب‌هه‌جیب‌هه بکه‌ن، جا له هه‌مو و
سه‌ردنه میکیش فیرعه‌ون و فیرعه‌ون سیفه‌ته کان هه‌ر وان و له‌سهر ئه‌و پیگانه
خویان راگر توه، سه‌رباز و پولیس و ئاسایش و دامو و ده‌زگا کانی تری ئه‌منی و
سه‌ربازی و دارایی و ئابوری و وه راگه‌یاندن و میزه‌ر به سه‌ره کان بُویان، ئه‌وانه‌ن
که‌وا رايانده گرن و له سیسته‌مه کوفریه که‌یان به‌ردنه‌وام ده‌که‌ن، له هه‌مو و لات و
شوینیک ده‌بیت ئاگادارین ئه‌وانه له الله بترسن و بگه‌رینه وه لای الله و توبه
بکه‌ن چونکه ئاکام و کوتایی زیانی دونیايان له‌گه‌ل فیرعه‌ون و دار و
ده‌سته که‌یه‌تی که ئه‌وان له‌ناو ده‌چن ئه‌وانیش له‌ناو ده‌چن له قیامه‌تیشدا له‌گه‌ل
ئه‌وان ده‌بن و حسابی ئه‌وانیان بُو ده‌کریت له لای الله تعالی که الله تعالی
فه‌رمو ویه‌تی: ﴿وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ
اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنَصَّرُونَ﴾ (سوره هود: ۱۱۳) واته: پاڭ مەدەن بەوانه وه که

سته میان کردووه چونکه دووچاری ئاگرى دۆزەخ دەبن و بىچىگە لە الله ھىچ پشتوانىكتان نابى پاشانىش يارمەتى نادرىن.

لە تەفسىرى ئەو ئايىته زانايان و پىشىنان گوتويانە لە رۇزى دوايدا دەگۇتىت: (أَيْنَ الظِّلْمَةُ وَأَعْوَانُهُمْ ؟) كوان ئەوانەي زولم و ستە میان دەكىد و يارمەتى دەره کانيان؟ (فِي جمِعُونَ فِي تَوَابِيتِ مِنْ نَارٍ ، ثُمَّ يُقْذَفُ بِهِمْ فِي النَّارِ .) ھەموو يان كۆ دەكريتىنە لە چالىكى ئاگرىن، و پاشان ھەلدەدرىتىنە ناو ئاگرى دۆزەخ پەنا بە الله، ئەوه لە ئەثەردا ھاتووه وە كۆ ئىين تىمىيە لە مجموع الفتاوى لە (٧/٦٧) هىنوايتى.

كەواتە يارمەتى دەرانى ستە مكاران بريتىن لە جانتا ھەلگران و شەمەك شۇران و جلو بەرگ دوورە كانن بۇيان و بەدواوه يانە وە دەرۇن، جا الله تعالى فەرمۇيەتى: ﴿وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ﴾ (سورة : الفجر) ئەوتاد زانايان و ئىمامى تەبەريش لە تەفسىرە كەى دەفەرمۇيەت لەو شويىتەدا مەبەست پىيى جونود و سەربازە كانى فيرعنە واتە ئەوان وە كۆ دىنگە يەك لە عەرز چەقى بۇون و فيرعنىان لە سەر و خۆيانە وە راگرتىبو نەياندەھىشت بەھەزىت و لەناو بچىت فيرعنەون.